THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST - Telephones: TRINITY 6830-6831
NATHAN FRIEDLAND, President.

וואו געפינט זיך דער באדען פאר באדענלאזע אראבער?

ווייסט מען שוין די איינצעלהייטען וועגען דעם צוועלף און א האל־בן מיליאן דאלאר אנטוויקלונגס פלאן פאר פאלעסטינע. דער הויפט פונקט פון דעם פלאן איז צו העלפען באזעצען אויף לאנד די אראבער, וועלכע קע־גען איבערצייגען, אז זיי האבען פארלוירען זייער באדען דורך דעם וואס אי־דען האבען אפגעקויפט דאס לאנד.

עס איז יעצט ניט די פראגע אויב אין פאלעסטינע געפינען זיך באמת לאנדלאזע אראבער, און צי מען דארף אזעלכע העלפען זיך צו באזעצען אויף לאנד. עס איז אויך ניט קיין פראגע וועגען געבען לאנד אראבער און זיי העלפען זיך איינארדנען.

די אידען האבען קיינמאל קיין שלעכטס ניט געוואלט טאן די פאלעס־טינער אראבער, אדער צונעהמען ביי זיי עטוואס. פארקערט, אויף יעדען געביט האבען די אידען געהאלפען די אראבער און עס איז א פאקט, אז דער מצב פון דעם אראבער פעלאך איז באדייטענד געשטיגען זייט די אידען האב־בען אנגעהויבען אנטוויקלען ארץ ישראל אויף א גרעסערען מאסשטאב.

דער אריטער אראבער פויער און דער ארימער אראבער ארבייטער וועגען מאטעריעל און מאראליש דערהייבען געוואָרען זייט די אידען האב־בען אנגעהויבען אריינברענגען קולטור און מערב מעטאדען אין פאלעסטינע.

באדען, וועלכער איז קיינמאל פון די אראבער ניט באנוצט געוואָרען צוליעב די זומפען, וועלכע האבען פארשפרייט פארשיידענע קראנקהייטען איז פון די אידען געמאכט געוואָרען פרוכטבאר. דער איד האט אויסגעלערנט דעם אראבער פויער ווי אזוי ארויסצובאקומען פון זיין ערד מער דורך מאַ־דערנע מעטאדען. ער האט אויסגעלערנט דעם אראבער ארבייטער ניט אוועקצוגעבען זיין ארבייט קראפט פאר א מיזערנעם פרייז, און זיך ניט לאָ־זען עקספלואטירען פון די עפענדיס. צוליעב וואס דער איד האט אויף זיך געצויגען דעם צארן פון די, וועלכע האבען געלעבט יארען־לאנג אויפ'ן אויסגעפויגענעם רוקען פון דעם האראפגעשנעם אראבער.

דער איד האט אויסגעלערנט דעם אראבער צו לעבען מענשליך. אבער נאָך איידער דער איד איז געקומען זיך צו באזעצען אין ארץ ישראל אין בויען זי אלס זיין אלט־נייע היימלאנד, זענען אין ארץ ישראל געווען באַ־דענלאזע אראבער. שוין ניט ריידענדיג פון די צוגעקומענע אראבער אין ארץ ישראל.

עס איז אויך אמת אז אין דער צייט פון רעקאנסטרוקציע, ווען דאס לאנד האט אנגעהויבען איבערגעבויט צו ווערען, האבען איינינע אראבער פארלוירען באדען. אבער דער אידען האבען דאך ניט נאר טייער באצאלט פאר'ן באדען, זיי האבען דאך אויף פארגיטיגט דעם אראבער, וועלכער איז געזעסען אויפ'ן באדען. ער זאל זיך קענען עטאבליר־ען אויף אן אנדער פלאץ.

האט דאך דער אראבער ניט געקענט דערוואַרטען, אז דער עפענדי זאל צוגעסען ביים אידען דאס געלט פאר'ן שטח לאנד, לויט זיין איינענעם פרייז. דער אראבער זאל צוגעסען זיין פארגיטיגונג, און ער זאל נאָך אלעס דעם בלייבען אויפ'ן באדען. און טאמער נעמט מען צו דאס, וואס מען האט געקויפט, מאכט דער אראבער א געשריי, אז מען האט אים באַ'גזלט, און די ענגלישע רעגיערונג וועט מוזען באזעצען דעם אראבער ערגעץ אנדערש.

מיר ווילען נאָך אמאל באטאָנען, אז מיר זענען ווייס פון צו זיין בעגען דעם, מען זאל העלפען די באַדענלאזע אראבער און אנדערע ארימע אראבער. אבער אויב עס איז דאָ באַדען וואו צו באזעצען די באַדענלאזע, צו וואס איז נייטיג געווען דאס בייטען אין האנדלען, האט דאך די רעגיערונג געקענט גלייך פון אנהויב געבען דעם באַדען צו די אידען, וועלכען זי האָפט יעצט צו געבען די אראבער. און עס וואלט פארשפארט געווען דער באַנצער טומעל מיט קאמיסיעס, מיט פאנדען, מיט פראטעסטען, מיט קאנפערענצען, און אלעס וואס עס איז דערמיט פארבונדען.

די פראגע איז בלויז די: וואו איז דער באַדען, אויף וועלכען די באַ־דענלאזע ארץ ישראל אראבער וועלען באזעצט ווערען, אין אדער אויסער ארץ ישראל?

צייט פאר א ראיעל קאמיסיע

פון דעם, וואס עס איז ביז יעצט ארויסגעבראכט געוואָרען ביי דער פארלאמענט קאמיסיע וועגען דעם באהארנא סקאנדאל, איז צייט, אז א ראיעל קאמיסיע זאל באשטימט ווערען אנצופירען די אונטערזוכונג ביז צום סוף.

א פארלאמענטארע קאמיסיע האט בלויז א רעכט אויף איר ארבייט, אין דער צייט וואס די פארלאמענט סעסיע האלט־אן, אזוי שנעל אבער ווי די סעסיע ענדיגט זיך, ענדיגט זיך די פונקציע פון דער קאמיסיע, און דאס טאר ניט זיין דער פאל מיט באהארנא אונטערזוכונג.

ווייל אין דעם דאזיגען סקאנדאל זענען פארמישט גרויסע פירער פון פאליטישע פארטייען, ווייל די קארופציע איז גרויס, מוז א פאלשטענדיגע אונטערזוכונג געמאכט ווערען. דאס פאלק איז בארעכטיגט צו אלע איינ־צעלהייטען.

ווען עס ניט געטאן ווערען, וועט עס זיין דער שטארקסטער באווייז, אז עטליכע פאליטישענס, וועלכע זענען איינפלוסרייך, פירען דאס לאנד, ווען זייער פארטיי איז אין זאטעל, און מען קען זיי גאר ניט טאן, ווייל זיי שטעהען העכער פון געזעץ.

עס וועט פארבלייבען דער פאקט, אז דאס געזעץ איז בלויז פאר ארי־מע, און אז די, וועלכע האבען מיליאנען, קענען טאן מיט'ן פאלקס פארמעגען אלעס וואס זייער הארץ גלוסט, ניט דארפענדיג אפילו אָפּגעבען קיין חשבון.

מיט וועלכער גלייכגילטיגקייט דער ליבעראלער סענאטאר, האָנ. ווילפרעד לאריע מעקדונאלד, האט עס דערצעהלט וועגען די פארמעגענס, וועלכע ער האט געמאכט פון דער באהארנא אונטערזוכונג. דער סענאטאר האט, אמת, געלייקענט, אז ער וויסט עפעס וועגען די הונדערטער טויזענ־טער, וועלכע די קארפאָריישאן האט געגעבען צום קאמפיין פאנד פון דער ליבעראלער פארטיי אין צייט פון די וואלען. ער האט אבער צוגעגעבען, אז אין דער צייט ווען ער איז געווען טשערמאן פון דער מאנטרעאלער האר־באר קאמיסיע, א מיטגליד פון דער אדווייזארי קאמיסיע פון סט. לאורענס וואסער וועג, אפצוהיטען די קאנאדער אינטערעסען און א סענאטאר, איז ער גלייכצייטיג געווען א מיטגליד פון דער באהארנא קארפאָריישאן דירעק־טאָרען באָארד, א קארפאָריישאן, וועלכע האט באקומען א קאָנצעסיע אָפּ־צוציהען וואסער פון סט. לאורענס קאנאל.

געזעצליך האט מעגליך דער סענאטאר געהאט א רעכט צו האנדלען ווי ער האט געזאָנדעלט. אבער וואו איז עטיק? שוין ניט רעדענדיג וועגען דעם, אז זיין אמט אלס סענאטאר, איז מעגליך אונדירעקט אויסגענוצט גע־וואָרען פאר די אינטערעסען פון דער קארפאָריישאן, אין דער צייט ווען זיין געשוואירעגע פליכט איז געווען אויפ'ן ערליכסטען אופן צו פארטרעטען די אינטערעסען פון פאלק.

האט דאך סער דזשאהן עירד'ס זוהן אזוי אָפען, ביי דער קאמיסיע דערצעהלט וועגען די 125 טויזענט דאלאר, וועלכע די דערמאנטע קארפאָריי־שאן האט אים געגעבען אויף אונטערצוקויפען די קאנסערוואטיווע פארטיי אין אנטאריא.

דורך באשטימען א ראיעל קאמיסיע אנצופירען די אונטערזוכונג, נאכדעם ווי די פארלאמענט סעסיע וועט זיך ענדיגען, וועט די יעצטיגע רע־גיערונג איבערצייגען דאס פאלק, אז זי מיינט ערנסט אויסצוראטען באַ־באר אין פאליטישע קארופציע.

אויב די אונטערזוכונג זאל ניט געפירט ווערען ביז צום סוף, וועט עס איבערלאזען דעם איינדרוק, אז מען קען פון ערגעץ ניט דערוואַרטען קיין גערעכטיגקייט, דאן ווען עס האנדלט זיך וועגען פאליטישער קארופציע.

זעלמענע קאריערע פון אידישען געלערענטען

אונגעפעהר מיט צעהן יאהר צוריק איז געקומען קיין איטאליען, נאָך לאנגע און שווערע וואנדערונגען דורך פארשיי־דענע אייראָפּעאישע שטעדט א אידישער יונגערמאן פון פוילען, יעקב אייזענשטאט. ער האט געהאָפט אין איטאליען ענדליך צו ענדיגען זיינע מעדיצין שטודיען, וועל־כע ער האט געמוזט איינינע מאָל אונטער־ברעכען.

ער האט זיך פארשריבען אויף דער נעאפאָלער אוניווערזיטעט, האָפענדיג גלייכצייטיג, דאס אין דער גרויסער אי־טאליענישער שטאדט, וואס ווערט זעהר באזוכט דורך פרעמדע טוריסטען, וועט ער אויך גיכער די מעגליכקייט האבען פאר־דיענען אויפ'ן לעבען. די אויסזיכטען צו פארדיענען זיינען אָבער געווען אין דער ווירקליכקייט זעהר שוואכע און במילא האט דער יונגער סטודענט געמוזט ליידען הונגער און פיעל צרות אויסשטעהן.

שטארקע כאראקטערען ווערען אָבער אין קאמף מיט לעבענס שווערינקייטען ניט געבאכען. פארקערט, זיי ווערען גע־פעסטיגט און ענטשלאָסען צום ווייטער־דיגען אויסהאלטען. מיט דער לאנג פון אידישען לייד־ענדען אָבער, פליסיגען מע־ריצין־סטודענט האט זיך פאראינטערע־סירט נאָך א צופעליגען מיט איהם גע־שפּרעך, דער באריהמטער איטאליענישער געלערענטער, פּראָפעסאָר פון פּסיכיאט־ריע אין נעאפאָלער אוניווערזיטעט: לעאָנארד ביאנכי, וועלכער האט פון דאן אָן איהם מאטעריעל און מאָראליש גע־שטיצט.

פּראָפעסאָר ביאנכי'ן האט מאטע דר. אייזענשטאט צו פארדאנקען זיין יעצטיגע שטעלונג און די באדייטענדע ערפאָלגען פון זיין וויסענשאפטליכער קאריערע. זעהענדיג זיין גרויסען פליס און די ניט געוועהנליכע פעהיגקייטען האט איהם פּראָפעסאָר ביאנכי געגונומען צו זיך אלס שאפען די ווייטערדיגע גינסטיגע באדינ־גונגען פאר זיין וויסענשאפטליכער טע־טיגקייט.

אין אידישער יונגערמאן פון פוילען, — באריהמטסטער פארשער אויפ'ן גע־ביט פון פּסיכיאטריע אין איטאליען. — ווערט איינשטימיג אויסגע־וועהלט פּראָפעסאָר פון נעאפאָלער אוניווערזיטעט. — איטאליענישע פרעסע לויבט זיינע היילמעטאָדען אלס "ערלייזונג פון דער איטאל־יענישע ראסע און פאלק.

פון ד. קליינלערער.

די האָפענונגען, וועלכע פּראָפעסאָר ביאנכי האט געלעגט אויף זיין יונגען אי־דישען אסיסטענט זיינען געווען פולקאָם באגרינדעט. ווען יעצט, אין איינינע יאָהר נאָך פּראָפעסאָר ביאנכי'ס טויט האט דער מעדיצינישער פאקולטעט פון נעאפאָלער אוניווערזיטעט איינשטימיג אויסגע־וועהלט דר. אייזענשטאט איבערגעהמען די קאטעדרע נאָך דעם באריהמטען אי־טאליענישען פּסיכיאטער.

דאקטאר אייזענשטאט באזיצט שוין היינט אין דער וויסענשאפטליכער וועלט, אין איטאליען און אין אויסלאנד, א גרויסען נאָמען. זיינע ווערק אויפ'ן געביט פון פּסיכיאטרע און היילונג פון גייסטיג קראנקע, אונגאָרמאלע קינדער פארפאלגט מיט דעם גרעסטען אינטערעס.

זיין לעצטע גרויסע וויסענשאפטלי־כע ארבייט איבערן איינפלוס פון א ראציא־נעלער ערציהונג אויף גייסטיגע אונגאָר־מאלע און פארברעכערישע טיפען, ווערט אין איטאליען גערעכענט אלס א ווערק פון אויסערגעוועהנליך וויכטיגער באדייטונג. עס האט שוין צוגעצויגען די איופמערק־זאמקייט פון פיעלע אויסלענדישע ווי־סענשאפטליכע אינסטיטוטען און אפילו פון פעלקערבונד.

דעם פארבערייטען פון דיעזען ווערק — ווי עס האט מיר לעצטענס געזאגט דאקטאר אייזענשטאט — און די עקספּע־רימענטען, וועלכע ער האט דורכגעפיהרט אין צוזאמענהאנג מיט דעם, האט ער געווידמעט אויסשליסליך די לעצטע זעקס יאָהר.

אויף די קאָסטען פון נעאפאָלער או־ניווערזיטעט איז ער געפאָהרען קיין אויס־ביט פון פּסיכיאטריע אין איטאליען, וועהרענד דער צייט ווען ער האט געהאָפט אין דער קליניק פון באַ־ריהמטען פּראָפעסאָר בעכטערעוו.

צוזאמען מיט פּראָפעסאָר בעכטע־רעוו האט דר. אייזענשטאט דורכגעפיהרט פארשונגען איבער די איינגעשאפטען פון די מוח־קעמערלאך, איבער די מעגליכקייט־טען פון געדאנקען־טראנסמיסיע, איבער היפּנאָטיזם, האט געשאפען זיין איינענע אריינגעלעגטע טעאריע איבער'ן עצם פון גע־דאנק און דענקונגס־אָרט.

דר. אייזענשטאט האט אין איינעם פון זיינע לעצטע ווערק באַרוינדעט דאס דער מעגשליכער מוח שאפט עלעקטריק־מאגנעטישע שטראהלען (עהנליך צו די האַרטזפאַלעס) און זיי קענען ווערען אי־בערגעגעבען און אויסגענומען, דורך אנ־דערע מענשען און אפילו דורך חיות. די אויסגעפּרעסטע ווערק פון אויסגעפיהרט אין נעאפאָל האבען באגרינ־דעט זיין טעאריע און צוגעצויגען צו זיי די אויפמערקזאמקייט פון די ברייטסטע וויסענשאפטליכע און געזעלשאפטליכע קרייזען.

כדי מעגליך מאכען פאר דר. אייזענ־שטאט'ן איבערצונעהמען די קאטעדרע פון פּסיכיאטריע אויפ'ן נעאפאָלער אוניווער־זיטעט האט ער באקומען די איטאליענ־ישע בירגערשאפט. אין קענינגליכען דעק־רעט וועלכער אנערקענט איהם די איטאל־יענישע בירגערשאפט, ווערט בפירוש מא־טיווירט דאס ער באקומט זי פאר זיינע באזונדערע וויכטיגע וויסענשאפטליכע פארדיענסטען.

דאקטאר יעקב אייזענשטאט איז דאס "ער ברענגט כבוד דער וויסענשאפט, און דער מענשהייט".

א דאנק דר. אייזענשטאטס פארשונ־גען — שרייבט וועגען איהם א בעדייו־טענדע איטאליענישע צייטשריפט: "קומט צו אונז א שטראהל פון האָפענונג און גלויבען אין דער צוקונפט פון אונזער האסע. די צוקונפט פון אונזער פאָלק איז אלץ מעהר באדראהט דורכ'ן אונגעהייר־ערען וואוקס פון נערוועז און גייסטעס־קראנקהייטען"...

אין א קורצער צייט האט זיך דר. אייזענשטאט, א דאנק זיין אונערמידלי־כער ארבייט ערוואָרבען איינעם פון די שעהנסטע שטעלונגען אין דער איטאליע־נישער מעדיצינישער וועלט, און אויפ'ן געביט פון פּסיכיאטריע, וועלכע האט שטענדיג געהאט אין איטאליען באדייו־טענדע פּאָרשער און אויטאריטעטען.

דער שרייבער פון דיעזע שורות האט נאָך פריש אין זכרון, ווען מיט א יאָהר זעקס־זייבען צוריק האט ער באגעגענט צום ערשטען מאָל דעם יונגען אידישען אסיסטענט פון פּראָפעסאָר ביאנכי.

ער (דער שרייבער) האט דר. אייזענ־שטאט דאן, אין א שעהנעם פריהלינג־אוונט, באגלייט אויפ'ן קאפּאָ די מאָנטע, אין דער אומגעבונג פון נעאפאָל, וואו ער האט געוואוינט ביים אידיש־אטאליענ־ישען פיזיקער, פּראָפעסאָר בעמפּאָראָד, לייטער פון אסטראנאמישען אבסערוואַ־טאריום, אויפ'ן קאפּאָ די מאָנטע.

דר. אייזענשטאט האט איהם דאן ערצעהלט וועגען זיינע וויסענשאפטליכע פארשונגען, וועגען די שוועריגקייטען, וועלכע ער מוז באקעמפען, וועגען זיין הארטען לעבענס־וועג.

הערענדיג זיך צו, צו זיינע ווערטער און צו זיין ענטשלאָסענעם טאן, האט ער (דער שרייבער) געגלויבט דאס ער וועט אלעס בייקומען און זיין ציעל דערגרייכען. און זיין ציעל האט ער אויך ערייכט דערגרייכט.

(איטא).

הינטער די קוליסען

(פון פאלעסטינער לעבען)

(נעזאמעלט דורך:)
א. צפורי (תל אביב)

די פרייד פון גרים.

איידער עס האט זיך אראנגיזירט דער 'תיאטרון העברי' איז אין לאנד ניט געווען בכמעא קיין מאטעריאל "גוטע" מירעם, און די שוישפּיעלער פלעגען זיך פאר דעם צוועק באנוצען מיט פארשיידענע פארמען פון אונטערהויפּ "גומאו".

עס איז אריבער עטליכע חדשים זינט דאן און דער מאטעריאל איז אָנגע־קומען פונקט אין דעם טאג וואָס דער טע־אטער האט געשטעלט "מלך הרגלים" פון גרינארי.

דעם "מלך הרגלים" (דער מלך פון די פיס) האט געשפּיעלט דער שוישפּי־לער בן־ציוני. דאוודאוו האט דאס באקו־מען פון "גומאו" געהאלטען בסוד ביז אין אוועגנט פון דער פארשטעלונג. ערשט ביים גדומירען זיך איז געקומען דאווי־דאוו און ארויסגעלעגט אויפ'ן טיש די אָנגעקומענע סחורה.

די שמחה איז נעווען אזוי גרויס, אז אלע שוישפּיעלער האָבען זיך א כאפּ גע־טאן צו מאכען נעזער פון "גומאו", אפילו די וואָס האבען עס ניט באדארפט.

אלע זיינען ארויס אויף דער ביהנע מיט לאנגע נעזער.

און דער עולם דערזעהענדיג דאס האט אויסגעשריגען:

"אט דאס איז "מלך הרגלים"? (דער מלך פון די פיס) עס איז דאך גאר "מלך האפים"! (דער מלך פון די נעזער)...

פרנסה טאר מען ניט פארנאכלעסיגען.

אז דער "תיאטרון העברי" האט צום ערשטען מאָל געשטעלט אין תל־אביב' "הפונדק השמם" פון פרץ הירשביין איז נעווען בכמעא קיין מאטעריאל צום גרי־מירען, און די שוישפּיעלער פלעגען זיך פאר דעם צוועק באנוצען מיט פארשיידע־נע פארבען, וואָס זיי האבען געקראָגען.

איינמאל האט זיך דער רעזישיסאר דאוודאוו געווענדעט צו א תל־אביב'ער ראזירער און געבעטן ביי איהם ער זאל פון פאריז אויסשרייבען מאטעריאל צום גרימירען און איבערהויפּט "גומאו".

עס איז אריבער עטליכע חדשים זינט דאן און דער מאטעריאל איז אָנגע־קומען פונקט אין דעם טאג וואָס דער טע־אטער האט געשטעלט "מלך הרגלים" פון גרינארי.

דעם "מלך הרגלים" (דער מלך פון די פיס) האט געשפּיעלט דער שוישפּי־לער בן־ציוני. דאוודאוו האט דאס באקו־מען פון "גומאו" געהאלטען בסוד ביז אין אוועגנט פון דער פארשטעלונג. ערשט ביים גדומירען זיך איז געקומען דאווי־דאוו און ארויסגעלעגט אויפ'ן טיש די אָנגעקומענע סחורה.

די שמחה איז נעווען אזוי גרויס, אז אלע שוישפּיעלער האָבען זיך א כאפּ גע־טאן צו מאכען נעזער פון "גומאו", אפילו די וואָס האבען עס ניט באדארפט.

אלע זיינען ארויס אויף דער ביהנע מיט לאנגע נעזער.

און דער עולם דערזעהענדיג דאס האט אויסגעשריגען:

"אט דאס איז "מלך הרגלים"? (דער מלך פון די פיס) עס איז דאך גאר "מלך האפים"! (דער מלך פון די נעזער)...

פון „נכה תנכה" ניז „נחמו נחמו!"

תשעה באב אין גלות און אין ארץ ישראל.

פון ז. קאטלער.
(ירושלים.)

אין גלות

אין דאס פארשאלטענע רוסלאנד.

ערב תשעה־באב פון יאהר תרפ"א, באלד נאך די פּאגראמען אויף אידען אין זיד־רוסלאנד.

איך בין דאמאלסט נאך א זעהר יונג קינד געווען — קוים פינף יאהר אלט.

אונזער הויז און פאבריק האבען זיך געפונען אינ'ם ארימסטען געגענד פון מיין געבורטס־שטעדטעל, צוליעב וואס איך האב מיין פרייע צייט אימער געמוזט פארברייגגען מיט די ארימסטע קינדער פון שטעדטעל.

איך בין געווען דאס איינציגע ריי־כע און גביריש קינד צווישען זיי, האב־בען זיי מיר אויף אלץ מקנא געווען: אויף מיין קליידונג, מיין ריינקייט און . . . דערהויפּט אויף מיין זאטען און געשמא־קען עסען . . .

דאס איינציגע אין וואס איך האב זיי מקנא געווען איז דאמאלסט געווען בלויז דאס פאלגענדע:

אין די טרוקענע און הייסע זומער־טעג געהען זיי פאלשטענדיג בארועס, און מיר האבען מיינע עלטערען ניט ערלויבט אזא גרויסע "פארגעניגען"...

האב איך מיט דעם גרעסטען אונגע־דולד געוואַרט אויף דעם "גליקליכען טאג", ווען אויך מיר וועט ערלויבט זיין צו געהן — אויב ניט טאקע פאלשטענ־דיג בארועס, איז ווייניגסטענס — כאטש בלויז אין די זאקען: אלענפאלס אהן שיך!...

ערב תשעה־באב "צו די קינות", גע־הען דאך אלע אין אונזער שטעדטעל בלויז אין די זאקען, אפילו מיין טאַ־טע!... וועט דאך זיכער אויך מיר ער־לויבט ווערען צו באפרייען זיך פון מיינע שיך, אויב ניט טאקע אויך פון די זאַ־קען!...

און דער "גליקליכער טאג", וועלכען איך האב אזוי ערוואַרטעט, איז ענדליך געקומען!

ערב תשעה באב!

שוין פריהמארגענס האב איך פאס־מאקעוועט דעם גרויסען פארגעניגען: היינט אויוענט געהען אלע צו די קינות אהן שיך, בלויז אין די זאקען! פיליייכט וועט מיר ערלויבט זיין צו געהן טאקע באַרועס?...

נאָכ'ן פארפאסטען ווענדעט זיך אונ־זער "מענטש" (אזוי האט מען ביי אונז גערופען אן אנגעשטעלטען) צו מיין פאַ־טער מיט די פאלגענדע ווערטער:

— מען דאַרף זיך אביסעלע צוואיילען מיט דער סעודת ההפסקה... עס ווערט שפּעט... איידער מיט וועלען קומען אין קלויז אריין!...

יעצט אלט אינגאנצען 33 יאָהר. ער איז געבוירען געוואָרען אין מעזריטש, אין קאָנגרעס־פוילען, אין א פרומער, אידי־שער פאמיליע. אין יאָהר 1915 ביי דער עוואקואציע פון רוסישען מיליטער פון פוילען איז ער צוזאמען מיט זיין פאַ־מיליע אוועק קיין רוסלאנד און האט אין מאסקווע געענדיגט די מיטעל־שולע. ער ווערט אָנגענומען אויפ'ן מאסקווער אונ־ווערזיטעט, אָבער נאָכ'ן אויסברעכען פון דער באלשעוויסטישער רעוואָלוציע מוז ער איבערלייסען זיינע שטודיען און יעצט נאָך לאנגע שווערינקייטען דערשלאָגט ער זיך נאָך וויין און פון דאָרטען וואנדערט ער ווייטער אין ענדליך נאָך געאפאל.

באזונדערען אינטערעס רופען איצט ארויס אין דער איטאליענישער וויסענ־שאפטליכער וועלט דר. אייזענשטאט'ס פּאָרשונגען איבער אזוי גערופענע "געבוי־רענע פארברעכער". ער וויל באווייזען דאס אפילו די "געבוירענע פארברעכער", וועלכע האבען געגירש'נט פון זייערע על־טערען די פארברעכערישע נייגונגען, קע־נען דורך באזונדערע ערציהונגס מעטאָ־דען ערוואָרבען נייע זיטען און איינגע־שאפטען, וועלכע קענען עגדערען דאס גאנצע וועזען און כאראקטער פון א שער־ליך פארברעכערישען טיפּ.

דיעזע איינגעשאפטען קען ער אי־ערגעבען זיינע קינדער און אזוי ארום דער געזעלשאפט געבען נוצליכע און עהר־ליכע בירגער.

דר. אייזענשטאט האט באוויזען די ריכטיגקייט פון זיינע ערציהונגס מעטאָ־דען אויף 2736 פארברעכער, און גייס־טיג אונגאָרמאלע טיפּען, וועלכע ער האט געהאט אונטער זיין אבסערוואציע אין די משוגעים־היייזער און שטראף אנשטאל־טען פון נעאפאל. 92 פּראָצענט פון זיי האט ער אויסגעהיילט און געשאפען פון זיי נאָרמאלע, ארביימס־פעהיגע מענשען.

די איטאליענישע פרעסע ארומרע־דענדיג די וויסענשאפטליכע היילמעטאָדען פון דר. אייזענשטאט, זאָגט וועגען איהם אלס "ער ברענגט כבוד דער וויסענשאפט און דער מענשהייט".

א דאנק דר. אייזענשטאטס פארשונ־גען — שרייבט וועגען איהם א בעדייו־טענדע איטאליענישע צייטשריפט: "קומט צו אונז א שטראהל פון האָפענונג און גלויבען אין דער צוקונפט פון אונזער האסע. די צוקונפט פון אונזער פאָלק איז אלץ מעהר באדראהט דורכ'ן אונגעהייר־ערען וואוקס פון נערוועז און גייסטעס־קראנקהייטען"...

אין א קורצער צייט האט זיך דר. אייזענשטאט, א דאנק זיין אונערמידלי־כער ארבייט ערוואָרבען איינעם פון די שעהנסטע שטעלונגען אין דער איטאליע־נישער מעדיצינישער וועלט, און אויפ'ן געביט פון פּסיכיאטריע, וועלכע האט שטענדיג געהאט אין איטאליען באדייו־טענדע פּאָרשער און אויטאריטעטען.

דער שרייבער פון דיעזע שורות האט נאָך פריש אין זכרון, ווען מיט א יאָהר זעקס־זייבען צוריק האט ער באגעגענט צום ערשטען מאָל דעם יונגען אידישען אסיסטענט פון פּראָפעסאָר ביאנכי.

ער (דער שרייבער) האט דר. אייזענ־שטאט דאן, אין א שעהנעם פריהלינג־אוונט, באגלייט אויפ'ן קאפּאָ די מאָנטע, אין דער אומגעבונג פון נעאפאל, וואו ער האט געוואוינט ביים אידיש־אטאליענ־ישען פיזיקער, פּראָפעסאָר בעמפּאָראָד, לייטער פון אסטראנאמישען אבסערוואַ־טאריום, אויפ'ן קאפּאָ די מאָנטע.

דר. אייזענשטאט האט איהם דאן ערצעהלט וועגען זיינע וויסענשאפטליכע פארשונגען, וועגען די שוועריגקייטען, וועלכע ער מוז באקעמפען, וועגען זיין הארטען לעבענס־וועג.

הערענדיג זיך צו, צו זיינע ווערטער און צו זיין ענטשלאָסענעם טאן, האט ער (דער שרייבער) געגלויבט דאס ער וועט אלעס בייקומען און זיין ציעל דערגרייכען. און זיין ציעל האט ער אויך ערייכט דערגרייכט.

(איטא).

פון „נכה תנכה" ניז „נחמו נחמו!"

תשעה באב אין גלות און אין ארץ ישראל.

פון ז. קאטלער.
(ירושלים.)

אין גלות

אין דאס פארשאלטענע רוסלאנד.

ערב תשעה־באב פון יאהר תרפ"א, באלד נאך די פּאגראמען אויף אידען אין זיד־רוסלאנד.

איך בין דאמאלסט נאך א זעהר יונג קינד געווען — קוים פינף יאהר אלט.

אונזער הויז און פאבריק האבען זיך געפונען אינ'ם ארימסטען געגענד פון מיין געבורטס־שטעדטעל, צוליעב וואס איך האב מיין פרייע צייט אימער געמוזט פארברייגגען מיט די ארימסטע קינדער פון שטעדטעל.

איך בין געווען דאס איינציגע ריי־כע און גביריש קינד צווישען זיי, האַ־בען זיי מיר אויף אלץ מקנא געווען: אויף מיין קליידונג, מיין ריינקייט און . . . דערהויפּט אויף מיין זאטען און געשמא־קען עסען . . .

דאס איינציגע אין וואס איך האב זיי מקנא געווען איז דאמאלסט געווען בלויז דאס פאלגענדע:

אין די טרוקענע און הייסע זומער־טעג געהען זיי פאלשטענדיג בארועס, און מיר האבען מיינע עלטערען ניט ערלויבט אזא גרויסע "פארגעניגען"...

האב איך מיט דעם גרעסטען אונגע־דולד געוואַרט אויף דעם "גליקליכען טאג", ווען אויך מיר וועט ערלויבט זיין צו געהן — אויב ניט טאקע פאלשטענ־דיג בארועס, איז ווייניגסטענס — כאטש בלויז אין די זאקען: אלענפאלס אהן שיך!...

ערב תשעה־באב "צו די קינות", גע־הען דאך אלע אין אונזער שטעדטעל בלויז אין די זאקען, אפילו מיין טאַ־טע!... וועט דאך זיכער אויך מיר ער־לויבט ווערען צו באפרייען זיך פון מיינע שיך, אויב ניט טאקע אויך פון די זאַ־קען!...

און דער "גליקליכער טאג", וועלכען איך האב אזוי ערוואַרטעט, איז ענדליך געקומען!

ערב תשעה באב!

שוין פריהמארגענס האב איך פאס־מאקעוועט דעם גרויסען פארגעניגען: היינט אויוענט געהען אלע צו די קינות אהן שיך, בלויז אין די זאקען! פיליייכט וועט מיר ערלויבט זיין צו געהן טאקע באַרועס?...

נאָכ'ן פארפאסטען ווענדעט זיך אונ־זער "מענטש" (אזוי האט מען ביי אונז גערופען אן אנגעשטעלטען) צו מיין פאַ־טער מיט די פאלגענדע ווערטער:

— מען דאַרף זיך אביסעלע צוואיילען מיט דער סעודת ההפסקה... עס ווערט שפּעט... איידער מיט וועלען קומען אין קלויז אריין!...

פון ז. קאטלער.

(ירושלים.)

— אונזער שטאדט איז דאך א ריין אידישע, וועלען מיר די לאפּאצענעס (אזוי האט מען דאמאלסט גערופען אין אוקראינע די פּאגראמשטשיקעס) אפילו בלויז מיט שטיינער פארטרייבען! — האב איך אויסגערופען מיט פארדרוס — וואו זענען מיר?

— מיר זענען אין גלות! — האט מיין פאטער מיר געענטפערט מיט א טיפען שווערען זיפץ.

אנשטאט פארגעניגען האב איך דאַ־מאלסט געהאט גרוים פארדרוס און פחד.

— אין דער געבענשטער אמע־ריקע.

ערב תשעה־באב פון יאהר תרפ"א, באלד נאך דעם פרענק־בלבול אין אט־לאנטא, דזשאָרדזשיא, וועלכער איז אין דעם ביילים פּראָצעס אין קיעוו.

איך האב באצייטענס אָפּגערעדט מיט מיינעם א פריינט אין מאגראי סטריט, אין סאמע הארץ פון דער ריזיגער אידי־שער געטא פון ניו־יארק. איך זאל אין אוועגט איהם געהמען מיט מיר אין שול אריין, וואו א "באוואוסטער" חזן וועט זאגען קינות.

(פארזעצונג אויף פיידוש 5)

איך בין איבערגליקליך, און צו מיין פרייד איז גאר קיין ברענג ניטא: אט באלד, באלד וועל איך געהן אהן שיך, און פיליייכט אויך אהן זאקען, בארועס אין פריי, ווי מיינע ארימע חברים! אך ווי גרייג און לייכט דאס וועט מיר זיין! איך וועל שפּרינגען, לויפען, ניין — טאקע פליהען, א פרייער און לייכטער פויגעל!.... עס איז מיר גוט, עס איז מיר וואוייל — עס איז שוין תשעה־באב!...

און... ווי א שטארקער דונער האַ־בען מיר געטראָפען מיין פאַטער'ס ווער־טער אין זיין ערקלעהרונג:

— ניין, ר' יאסעל! די קינות וועלען מיר היינט זאגען ניט אין קלויז, נאר אין דער היים!

— וואָרום? — האב איך געוואלט אויסשריייען מיט פארדרוס, וועהטאַג און פּראָטעסט.

אבער מיין ליעבער און פרומער פאַ־טער האט מיר ניט געגעבען די געלעגענ־הייט צו פרעגען און פּראָטעסטירען, ווייל ער האט גלייך פּאָרגעזעגט:

— איהר ווייסט דאך, ר' יאסעל, אז מען ריכט זיך אויף א פּאָגראם, און אין אזא שעה סכנה איז שוין מעהר מצוה צו זאגען קינות אין דער היים, איידער געהן אין קלויז אריין און לאזען די ווייב מיט די קינדער אליין!

(פארזעצונג אויף פיידוש 3)

ווען איהר

פארגעסט ני

עכ

(אין ש

דאס וועט האלטען
אייך און אייער פא
הייטען וואס קומען
אין קאונטרי.

עסס־לאקס קומט אין